

KUNST IN LE RE N

KUNST IN LEREN

Authentiek
kunstonderwijs
vanuit persoonlijk
meesterschap

PRAKTIJKBOEK

LUDIE GOOTJES-KLAMER (RED.)

Een uitgave van het Lectoraat
Goede Onderwijspraktijken
van Hogeschool Via

KUNST IN LEREN

Authentiek kunstonderwijs vanuit persoonlijk meesterschap

Praktijkboek

Samenstelling: Ludie Gootjes-Klamer
Eindredactie: Bas Popkema
Vormgeving en druk: Bredewold. Creatie, web & print

Kunst in Leren is een uitgave van het **Lectoraat Goede Onderwijspraktijken** van Hogeschool Viaa in Zwolle. Het lectoraat werkt binnen de Radiant Lerarenopleidingen mee aan een gezamenlijke onderzoeksprogrammering. Deze agenda heeft als verbindend thema 'Persoonlijk Meesterschap'. Voor meer informatie over het lectoraat kun je contact opnemen met docent-onderzoeker Tamme Spoelstra, tel. (038) 42 555 42, t.spoelstra@viaa.nl.

ISBN 978-90-75545-87-6

© **Hogeschool Viaa, 2019**. De inhoud van dit boek mag niet verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

De redactie heeft geprobeerd alle rechthebbenden met betrekking tot beeldmateriaal te achterhalen. Denkt u dat bepaald materiaal zonder toestemming is gebruikt, neem dan contact met ons op.

9. Nawoord

MINDER VIS - MEER HENGELS!

Een van de conclusies uit mijn promotieonderzoek *Remixing the Art Curriculum* (2015) was dat kunst-docenten minder vis zouden moeten krijgen en meer hengels. Daarmee bedoelde ik dat als je docenten en leerkrachten meer inzicht, eigenaarschap en mid-delen tot innovatie van hun curriculum wilt geven, de focus zou moeten verschuiven van het uitvoeren naar het zelf maken van kunstonderwijs.

Vis (lesmateriaal, methodes, voorbeelden) is er in overvloed, maar de hengel waarmee docenten zelf samenhangende lessen en curricula kunnen ontwerpen ligt vaak ongebruikt in de schuur. Het belang van de rol van de docent als educatief ontwerper sluit aan bij een bredere ontwikkeling in het onderwijsonderzoek die onderstreept dat collec-tief curriculumontwerp door docenten zowel hun eigen professionaliteit als de onderwijsvernieuwing stimuleert: *'It is [...] generally accepted that curriculum change is not likely to succeed when teachers are merely viewed as practitioners who are expected to implement the plans of others'* (Voogt, Pieters & Handelzalts, 2016).

Het doet me dan ook genoeg om te zien dat er nu initiatieven ontplooid worden waardoor (toekomstige) kunstdocenten en leerkrachten meer ervaring opdoen met het ontwerpen van hun eigen onderwijs. Naast het verschijnen van dit boek is er bijvoorbeeld een landelijke groep scholen die een lesson study doet rond een zelfontworpen kunstles (Braam & Wervers, 2018). Daarnaast is er een nieuwe prijs in het leven geroepen die helemaal draait om de best ontworpen lessenseries door aankomende kunstvak-docenten: *De kunst van het ontwerpen*.

Dat bij *Kunst in Leren* de ontwerpprincipes van authentieke kunsteducatie als uitgangspunt gekozen worden om kunstlessen te ontwerpen voor het primair onderwijs, beschouw ik als een dubbele winst. Niet alleen wordt er werk van gemaakt om weten-schappelijke inzichten te vertalen naar de educatieve praktijk, de theorie landt ook in een sector waar mijn proefschrift nog weinig oog voor had: het primair onderwijs. Om het ontwerpmodel voor authentieke kunsteducatie te testen, koos ik er destijds voor te werken met vakdocenten die werkzaam waren in het voortgezet en hoger onderwijs. De reden hiervan was dat ik verwachtte dat er onder deze groepen gebruikers de meeste behoefte was aan zo'n model, en dat vakdocenten ook over de expertise beschikken om het te kunnen gebruiken.

Ofschoon die keuzes te verdedigen zijn, doet dat niks af aan het gegeven dat juist het kunstcurriculum in het primair onderwijs vaak nauwelijks voldoet aan de uitgangspunten van authentieke kunsteducatie. Eflands schoolkunst (1976), de 'werkjes' en 'stukjes' die vooral een decoratieve functie hebben in school, zou je zelfs kunnen zien als de absolute tegenpool van authentieke kunsteducatie. Het getuigt daarom van visie en moed dat Ludie Gootjes-Klamer en haar collega's het aandurven om de uitgangspunten van authentieke kunsteducatie te operationaliseren op de plek waar ze het meeste 'schuren': midden in de pabo en de samenwerkende scholen voor primair onderwijs in de regio.

Wat ook interessant is, is dat het model voor authen-tieke kunsteducatie hier toegepast wordt bij verschil-

lende kunstdisciplines. In de twee trainingen die ik gaf aan de deelnemende docenten en coördinatoren in dit project bleek al dat de complexe opdrachten die bedacht werden vaak ‘disciplineloos’ waren. De deelnemers ontwierpen deze opdrachten op basis van associaties en thema’s die hedendaagse kunstwerken opriepen. Zo’n holistische aanpak leidde niet alleen tot meer spannende opdrachten, maar ook tot opdrachten die in verschillende kunstdisciplines (of alle disciplines door elkaar) kunnen worden uitgewerkt.

Wat dat betreft vind ik de opdrachten *Breng fake news de wereld in* en *Hoe wil jij een vluchteling welkom heten in Nederland?* in dit project zeer illustratief. Beide opdrachten geven leerlingen een thema en een uitdaging die ze moeten ‘oplossen’, zonder daarbij expliciet materialen of vakdisciplines te noemen. Zo’n conceptuele benadering heeft tot voordeel dat zowel leerkrachten als leerlingen verschillende mogelijkheden hebben voor de uitwerking van de opdracht. Een ander effect is dat leerlingen echt uitgedaagd worden om na te denken over de artistieke beslissingen die ze in de loop van het ontwerp- en maakproces nemen. Visievorming en kritisch denken zijn ingebed in de opdrachten.

Wat *Breng fake news de wereld in* ook illustreert, is wat er in authentiek leren met ‘levensecht’ bedoeld wordt. Deze opdracht daagt leerlingen van groep 6 (!) uit om een complex begrip te bestuderen. De uitdaging zit hem erin dat ze fake news niet alleen

analyseren, maar het zelf construeren en publiceren. Juist die vertaalslag naar het maken en delen met anderen maakt de opdracht uitdagend en aantrekkelijk, omdat leerlingen hun kennis meteen toepassen én omdat ze ondervinden wat mogelijke effecten zijn.

Ik denk dat deze publicatie een mooi uitgangspunt vormt om verder te exploreren hoe authentieke kunsteducatie toegepast kan worden in het primair onderwijs. Naast inspirerende voorbeelden en bespiegelingen laat het boek ook zien hoe complex het is om authentieke kunsteducatie in het primair onderwijs in te voeren. Docenten en studenten moeten zich verdiepen in verschillende soorten bronnen, scholen moeten openstaan voor kunstprojecten die veel aandacht en tijd vragen en die resultaten opleveren die minder ‘gelikt’ zijn dan ze gewend zijn. Wat dat betreft laat dit boek ook zien dat het vernieuwen van kunsteducatie een gezamenlijke inspanning is waar scholen, directies, docenten, opleidingen en culturele instellingen zich gezamenlijk sterk voor kunnen maken. Dus: pak op die hengel, gezamenlijk blijven we vissen naar het ideale kunstcurriculum!

Emiel Heijnen, lector Kunsteducatie en senior docent Breitner Academie & master Kunsteducatie aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.
